КЛІНІКО-ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА В СУДОВІЙ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ ОБМЕЖЕНОЇ ОСУДНОСТІ ТА ДІЄЗДАТНОСТІ [ТЕКСТ] : ДИС. ... Д-РА ПСИХОЛ. НАУК : 19.00.04[1]

Завязкіна Н. В.

Реферат. Докторська дисертація Н. В. Завязкіної «Клініко-психологічна діагностика в судовій експертології обмеженої осудності та дієздатності» (спеціальність 19.00.04 «Медична психологія»; Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2019, 569 с.; науковий консультант Л. Ф. Бурлачук; захист 02.07.2019 у спеціалізованій вченій раді Д 26.453.02) присвячена проблемі, для якої в експертній практиці бракувало обґрунтованого набору психологічних чинників: як встановлювати обмежену осудність у кримінальному та обмежену дієздатність у цивільному процесі в осіб із психічними розладами. Мета роботи полягала в розробленні психодіагностичних критеріїв і психологічних моделей обох феноменів. Емпіричну базу становили матеріали Київського міського центру судово-психіатричної експертизи за 2004–2014 рр.: 404 особи, з яких 280 визнано обмежено осудними чи обмежено дієздатними, 91 особу визнано неосудною або недієздатною, а 33 особи визнано осудними чи дієздатними. Авторка поєднала психодіагностичну бесіду й спостереження з методиками з Реєстру методик проведення судових експертиз Мін'юсту (дослідження уваги й сенсомоторних реакцій, пам'яті, мислення, самооцінки за Дембо-Рубінштейн, методика «Піктограми» та ін.), експертним аналізом висновків, медичних карт і матеріалів справ та статистичним опрацюванням даних. Н. В. Завязкіна доводить, що основою судово-психологічної експертизи є психодіагностична діяльність експерта, а психологічна оцінка становить багатоетапний процес систематизованого накопичення інформації про особу із застосуванням об'єктивних, суб'єктивних і проєктивних методик. Інтелектуальний і вольовий компоненти юридичного (психологічного) критерію, на думку дослідниці, мають бути структурованішими й охоплювати ланку взаємопов'язаних ознак. Побудовані й верифіковані психологічні моделі обмеженої осудності та обмеженої дієздатності відповідають запитам експертної практики та показують поєднання чинників, значущих для експертного висновку. Обґрунтовано також потребу в комплексній психолого-психіатричній експертизі за наявності ознак психічного розладу і ширшому використанні психологічних знань не лише в кримінальному, а й у цивільному процесі. Результати можуть слугувати основою алгоритмів експертних досліджень, уніфікації критеріїв і зменшення кількості повторних експертиз.

Ключові слова: обмежена осудність, обмежена дієздатність, судово-психологічна експертиза, клініко-психологічна діагностика, психодіагностика, юридичний (психологічний) критерій, психологічні моделі, психічні розлади, комплексна психолого-психіатрична експертиза, судова експертологія.

Clinical and Psychological Diagnosis in Forensic Expertology of Diminished Responsibility and Diminished Capacity: Doctoral Dissertation in Psychology

Zaviazkina N. V.

Abstract. Forensic practice has lacked a well-grounded set of psychological factors for establishing diminished responsibility in criminal proceedings and diminished capacity in civil proceedings in persons with mental disorders. N. V. Zaviazkina's doctoral dissertation in medical psychology (G. S. Kostiuk Institute of Psychology, Kyiv, 2019; defended on 2 July 2019) addresses this gap by devel-

oping psychodiagnostic criteria and psychological models of both conditions. The empirical base comprises records of 404 persons examined at the Kyiv City Centre of Forensic Psychiatric Examination in 2004-2014: 280 found to have diminished responsibility or capacity, 91 found legally insane or incapable, and 33 found sane or capable. The author combined psychodiagnostic interviews and observation with standardised techniques from the Ministry of Justice register of forensic methods (tests of attention, sensorimotor reactions, memory and thinking, the Dembo-Rubinstein self-esteem scale and the Pictogram method), expert analysis of reports, medical histories and case files, and statistical processing. The dissertation argues that the expert's psychodiagnostic activity is the core of forensic psychological examination and that assessment is a multi-stage, systematic accumulation of information about the individual using objective, subjective and projective techniques. The intellectual and volitional components of the legal (psychological) criterion, the author contends, should be more structured and include a chain of interrelated signs. Verified models of diminished responsibility and diminished capacity show how factors combine in shaping an expert conclusion; the work also substantiates combined psychological and psychiatric examination where signs of mental disorder are present. The findings may underpin examination algorithms, unify criteria and reduce the number of repeat examinations.

Keywords: diminished responsibility, diminished capacity, forensic psychological examination, clinical psychological diagnosis, psychodiagnostics, legal criterion, psychological models, mental disorders, combined psychological and psychiatric examination, forensic expertology.

Першоджерело: *Завязкіна Н. В. Клініко-психологічна діагностика в судовій експертології обмеженої осудності та дієздатності : дис. … д-ра психол. наук : 19.00.04 / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2019. 569 с. Реферат оприлюднено в журналі 30.10.2021.*

References

1. Zaviazkina N. V. Kliniko-psykholohichna diahnostyka v sudovii ekspertolohii obmezhenoi osudnosti ta diiezdatnosti [Clinical and Psychological Diagnosis in Forensic Expertology of Diminished Responsibility and Diminished Capacity: Doctoral Dissertation in Psychology] [Tekst] : dys. … d-ra psykhol. nauk : 19.00.04 : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2021. Vol. 6, No. 5 (35). URL: https://expertize-journal.org.ua/psikhologichna-ekspertiza/5996-zavyazkina-n-v-kliniko-psikhologichna-diagnostika-v-sudovij-ekspertologiji-obmezhenoji-osudnosti-ta-diezdatnosti-tekst-avtoref-dis-d-ra-psikhol-nauk-19-00-04-zavyazkina-nataliya-volodimirivna-nats-akad-ped-nauk-ukrajini-in-t-psikhologiji-im-g-s-kostyuka-kijiv-2019-569-s-ris-tabl (onovlena versiia vid 04.11.2026). [in Ukrainian].